

Redactioneel

Fiktie, met dit trefwoord zou deze aflevering van *Versus* kunnen worden gekarakteriseerd. In de film en opvoeringskunsten is de fiktie, om in de woorden van Octave Mannoni te spreken, die deze op zijn beurt weer ontleent aan Freud (ook hier een fiktie: wie behoort de taal, een kleine mythe in de vorm van één zin om op dit raadsel een voorlopig antwoord te kunnen geven), 'iets heel vertrouwds en banaals en tegelijk uiterst bevreemdend'. Fiktie is een element geworden van de definitie van de film, speelfilm is haast synoniem met film. De bewering dat het theater een illusoire wereld ten tonele voert is op zijn best een nietszeggende tautologie. Vanzelfsprekendheden en tautologieën weten zich echter steeds verzekerd van de aandacht van de psychoanalytikos, voor wie niets fiktiever is dan de zekerheid van een vanzelfsprekendheid, en voor wie achter elke tautologie 'een andere scène' schuilgaat. Men weet dat Freud voor de beschrijving van 'de andere scène' gaarne gebruik maakte van aan het theater ontleende metaforen.

Om de 'komiese illusie' is het de psychoanalytikos Octave Mannoni te doen in de beide teksten, die in dit nummer van *Versus* zijn opgenomen. Hoe is het mogelijk dat men in het theater kan 'geloven' in de opvoering (en mutatis mutandis tegenover de film 'geloven' in de beelden en geluiden), hoewel men 'weet' dat het 'slechts' een opvoering betreft? Hier wordt geen bepaalde fiktie onderzocht, geen 'verhaal' geanalyseerd, maar het verhaal van de fiktie verteld, de fiktie tot in haar mythiese oorsprong gevolgd, die ook een fiktie blijkt te zijn: een 'infantiele seksuele theorie'. Beide teksten onderzoeken de fiktie aan de hand van het theater (hoewel een gevarieerd theater, waarin initiatie-riten uit de antropologie en het theater van Casanova eveneens hun plaats vinden), en zouden voor de ontwikkeling van een theorie of semiotiek van het theater even veelbelovende perspectieven kunnen bieden als ze dat voor de ontwikkeling van de semiotiek van de film met name bij Christian Metz hebben gedaan. De wijze waarop Mannoni de bruikbaarheid van de formule van de loocheining voor de bepaling van de fiktie onderzoekt, is voor de omschrijving van de

'signifiant imaginaire' van groter belang geweest dan de enkele verwijzing bij Metz doet vermoeden.

Konstruktie van een fictie, in dit geval in de film, is ook wat in de artikelen van Peter Delpout en Eric de Kuiper wordt onderzocht. Delpout ontleedt de fictie van de notie de 'Lubitsch touch', een mythies sjibbolet waarmee alweer een vertrouwd en bekend verschijnsel wordt toegedekt onder de naam van een 'auteur', dat bij nadere analyse minder 'vanzelfsprekend' en tegelijk meer algemeen blijkt te zijn. Eric de Kuiper demonstreert hoe in Visconti's *OSSESSIONE* in twee scènes, door middel van twee elementen een complete fictie, een volledig verhaal wordt ontwikkeld.

Dat de fictie niet tot op het witte doek beperkt blijft, maar dat een filmaf-fiche, de 'aankondiging' van een filmies spektakel, het gehele fictieve en narratieve program van een film kan bevatten, demonstreert Dirk Lauwaert in zijn artikel over de *JAWS*-affiches, waarin twee aankondigingen van eenzelfde type film worden geanalyseerd. Twee aankondigingen met elk een geheel eigen fictie.

Omdat vertaling en publikatie van semiotiese teksten steeds blijkt te stuiten op het probleem van de terminologie en het ontbreken van een consensus over de vertaalwijze en inhoud van de begrippen, leek het de redaktie van *Versus* nuttig, in de loop der tijd een lexikon aan te leggen van de belangrijkste termen en begrippen. In deze aflevering is een begin gemaakt met de begrippen 'loochening', 'ontkenning' en 'verwerping', die onontbeerlijk zijn voor het begrip van de teksten van Mannoni (maar bijvoorbeeld ook voor Metz). De lemma's zijn in dit geval ontleend aan het *Vocabulaire de la psychanalyse* van J. Laplanche en J. B. Pontalis, dat een standaardhandboek mag worden genoemd. (We danken overigens H. Boekraad voor zijn adviezen bij de vertaling.) In volgende afleveringen van *Versus* zal steeds, indien de teksten dat vereisen, aan dit lexikon verdere uitbreiding worden gegeven.